

Opinia poradni psychologiczno-pedagogicznej bez tajemnic!

Leksykon podstawowych pojęć zawartych w opinii.

Język opinii psychologiczno-pedagogicznych wydawanych rodzicom często zawiera liczne terminy specjalistyczne, co przyczynia się do niezrozumiałości tekstu i rodzi niemożność przełożenia zawartych w opinii pojęć na konkretne czynności i umiejętności dziecka.

Jak zatem interpretować sformułowania zawarte w opiniach? By przełamać hermetyczność tych zapisów, warto zapoznać się z najczęściej pojawiającymi się terminami.

Inteligencja – to zdolność człowieka (odnosząca się do względnie stałych wewnętrznych warunków człowieka), determinująca efektywność działań wymagających udziału typowo ludzkich procesów poznawczych.

Inteligencja kształtuje się w wyniku wzajemnego działania:

- genotypu (właściwości dziedziczne),
- środowiska,
- własnej aktywności.

Inteligencja ogólna to wynik inteligencji werbalnej (słownej) i niewerbalnej (bezsłownej, praktyczno-technicznej); można ją zmierzyć za pomocą różnych testów badających inteligencję.

Testy inteligencji mogą badać inteligencję słowną i bezsłowną:

- **zdolności słowne** są zależne od stymulacji środowiska, nabywane w toku doświadczeń życiowych i edukacji szkolnej;
- **zdolności bezsłowne** są niezależne od doświadczenia osoby badanej, jej wykształcenia, pochodzenia itp.

ILORAZ INTELIGENCJI

$$IQ = \frac{\text{wiek umysłowy}}{\text{rok życia}} \times 100$$

IQ	POZIOM INTELIGENCJI
>140	bardzo wysoka inteligencja;
120 - 139	wysoka inteligencja;
110 - 119	wyższa niż przeciętna inteligencja;
90 - 109	normalna lub przeciętna inteligencja;
80 - 89	ociężałość umysłowa;
70 - 79	linia graniczna upośledzenia umysłowego.

wg skali Wechslera

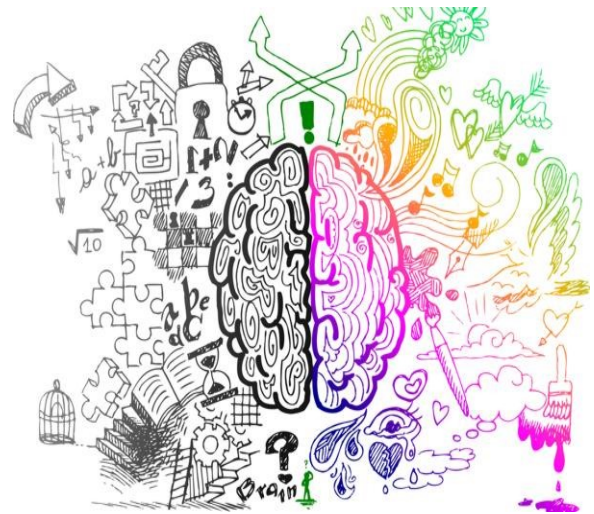
Ogólny poziom inteligencji na poziomie niższym niż przeciętny jest to w badaniach inteligencji wynik (zarówno wynik w skali słownej jak i bezsłownej) wskazujący na niższy niż przeciętny poziom funkcjonowania intelektualnego i społecznego.

W tej grupie można spotkać dzieci, które mają osłabione różne zdolności (choć nie zawsze mają zaburzone te same funkcje poznawcze). Te dzieci przejawiają różnego typu zaburzenia:

- zaburzenia myślenia słowno – pojęciowego, a więc tego, na którym przede wszystkim bazuje nauka szkolna,
- trudności w koncentracji uwagi przez dłuższy czas,
- małą samodzielność w myśleniu,
- wolniejsze tempo pracy i uczenia się.

Procesy poznawcze (funkcje poznawcze) to zespół procesów, dzięki którym odbieramy informacje z otoczenia, poznajemy rzeczywistość uwaga, pamięć, wrażenia i spostrzeżenia, orientacja w schemacie ciała (prawa i lewa strona) i przestrzeni, myślenie.

Nieharmonijny rozwój funkcji poznawczych występuje, gdy poszczególne zdolności (funkcje poznawcze) rozwijają się w innym tempie (opóźnienie lub przyspieszenie rozwoju poszczególnych funkcji), np. opóźnienie rozwoju mowy, osłabiona pamięć długotrwała.

Integracja sensoryczna – proces odbierania i przetwarzania przez układ nerwowy informacji ze wszystkich zmysłów (z ciała i środowiska) pozwalający na efektywne wykorzystanie ich np. podczas nauki, zabawy, czynności dnia codziennego, funkcjonowaniu społecznym.

Integracja percepcyjno-motoryczna to współdziałanie procesów poznawczych i czynności ruchowych, np. przy pisaniu ze słuchu to współdziałanie uwagi, analizy i syntezy wzrokowej, słuchowej oraz ruch ręki piszącej. Prawidłowy przebieg czynności czytania i pisania możliwy jest dzięki prawidłowemu rozwojowi funkcji: wzrokowych, słuchowo-językowych i ruchowych oraz ich prawidłowemu współdziałaniu.

Koordinacja wzrokowo-ruchowa to współpraca oka i ręki, umożliwia wykonywanie precyzyjnych ruchów rąk pod kontrolą wzroku, m.in. rysowanie i pisanie. Dziecko o osłabionej koordynacji wzrokowo-ruchowej będzie miało trudności ze zmieszczeniem się w liniaturze, pismo będzie mało czytelne, prace będą mało staranne, pokreślone.

Tempo uczenia się wzrokowo-ruchowego to szybkość uczenia się pisania symboli graficznych oparte na koordynacji oka i ręki, uzależnionego od prawidłowej sprawności ruchowej rąk i silnej lateralizacji

Zaburzenia orientacji przestrzennej przejawiają się brakiem orientacji w lewej i prawej stronie własnego ciała oraz w kierunkach przestrzeni: w lewo, w prawo, wyżej, niżej, w przód, w tył, nad, pod itp.

Analiza i synteza – ogół czynności dokonywania rozkładu całości na poszczególne elementy składowe oraz scalania tych elementów w całość.

Umiejętności fonologiczne – rozkład wyrazów na głoski i sylaby oraz umiejętność ich łączenia. Dziecko które ma osłabioną umiejętności fonologiczne ma trudności z zapamiętywaniem nowych wyrazów i terminów, będzie myliło znaczenie wyrazów o podobnym brzmieniu np. bułka-półka.

Zaburzenia umiejętności fonologicznych – trudności w operowaniu częstkami mowy (sylabami, głoskami, częstkami wyrazów). W ich wyniku pojawiają się takie charakterystyczne błędy jak:

- w pisaniu: przestawianie i opuszczanie liter, końcówek wyrazów, wolne tempo pisania, błędy w pisaniu ze słuchu.
- w czytaniu: długo utrzymujące się głoskowanie, wolne tempo, brak płynności, trudności z rozumieniem czytanych treści.

Słuch fonemowy – zdolność wyróżniania głosek oraz różnicowania głosek podobnych w słyszanych słowach (np. bułka – półka). Dziecko z osłabionym słuchem fonemowym będzie miało trudności w zapisaniu dyktowanych treści, będzie opuszczało lub przestawiało litery, wyrazy podczas pisania.

Percepcja słuchowa – związana z umiejętnościami fonologicznymi i słuchem fonemowym oraz pamięcią słuchową; zaburzenia tych funkcji są związane z nieprawidłowym działaniem analizatora słuchowego i mogą objawiać się: zmęczeniem podczas słuchania długich bajek lub opowiadań, kłopotami z zapamiętywaniem i uczeniem się wierszyków i piosenek, trudnościami w ćwiczeniach i zabawach rytmicznych, trudnością odróżniania podobnych głosek, np. k-g, d-t, z-s. To takie słuchowe zaburzenia odbioru mowy, które nie są uwarunkowane niedosłuchem, lecz zaburzeniami analizy i syntezy dźwięków mowy, wynikającymi z nieprawidłowego funkcjonowania odpowiednich okolic mózgu, głównie w lewej półkuli, gdzie zlokalizowany jest ośrodek korowy słuchowy.

Percepcja wzrokowa – jest zdolnością do rozpoznawania i rozróżniania bodźców wzrokowych, a także do ich interpretowania przez odniesienie do poprzednich doświadczeń. To umiejętność spostrzegania barwy, kształtu, skupiania wzroku, wyodrębnianie elementów z tła; zaburzenia tych funkcji objawiać się mogą: słabą spostrzegawczością, nieumiejętnością rozróżniania i wyodrębniania szczegółów, słabym kojarzeniem spostrzeżeń wzrokowych (utrudniona orientacja w nowym otoczeniu).

Spostrzegawczość – podstawowe uzdolnienia spostrzeżeniowe, czyli zdolność do dostrzegania szczegółów ważnych i oddzielania ich od drugorzędnych. Dzieci z zaburzoną spostrzegawczością mylą litery podobne do siebie wizualnie, np. d-b-p, wadliwie rozplanowują zapis na stronie, mają utrudnioną orientację na mapie, nie potrafią odnajdywać różnic i podobieństw, mają trudności w wyszukiwaniu informacji w tekście.

Myślenie pojęciowe to kształtowanie się pojęć, zdolność rozumowania konkretnego i abstrakcyjnego, zdolność do uogólniania (znajdywanie szerszego pojęcia np. kurtka/czapka to ubrania), klasyfikowania (biurko/krzesło to meble), porządkowania pojęć, dostrzegania różnic i podobieństw między poszczególnymi przedmiotami czy też pojęciami.

Myślenie logiczne (myślenie przyczynowo – skutkowe) to umiejętność wskazywania następstw określonych sytuacji, wyszukiwania przyczyn pewnych stanów rzeczy, porządkowania zdarzeń.

Pamięć długotrwała i zakres wiedzy podstawowej są to aspekty pamięci, takie jak: trwałość, wierność odtwarzania, gotowość do odtworzenia zapamiętanego jakiś czas temu materiału. Jest zależna od uzdolnień, aspiracji, oddziaływań środowiska. Dziecko o dobrej pamięci długotrwałej nie wymaga dużych ilości powtórzeń podczas nauki jakiejś partii materiału.

Pamięć bezpośrednia (krótkotrwała) – pozwala zapamiętać i natychmiast odtworzyć zapamiętany materiał; zaburzenia pamięci krótkotrwałej powodują, że uczeń ma problemy z zapamiętaniem zdań podczas pisania dyktanda, z zapamiętaniem dwóch poleceń jednocześnie, z liczeniem w pamięci.

Pamięć mimowolna (mechaniczna) to zdolność do przyswajania wiedzy w sposób mimowolny, nieświadomy.

Pamięć sekwencyjna to zdolność do przyswajania, utrwalania i przypominania sekwencji cyfr, nazw (np. nazw pór dnia, roku, posiłków).

Pamięć słuchowa to zdolność do utrwalania i przypominania informacji „usłyszanych”. Dziecko z osłabioną pamięcią słuchową ma problemy z zapamiętaniem poleceń ustnych czy trudności w zapisaniu dyktowanej treści, trudności w zapamiętaniu treści podawanych ustnie np. podczas wykładu.

Pamięć wzrokowa to zdolność do utrwalania i przypominania informacji „widzianych”. Dziecko o osłabionej pamięci wzrokowej myli litery o podobnym kształcie np. l-ł, lub cyfry o podobnym kształcie 1-7, pomija podczas pisania szczegóły graficzne, np. ś, ć, ę, ą.

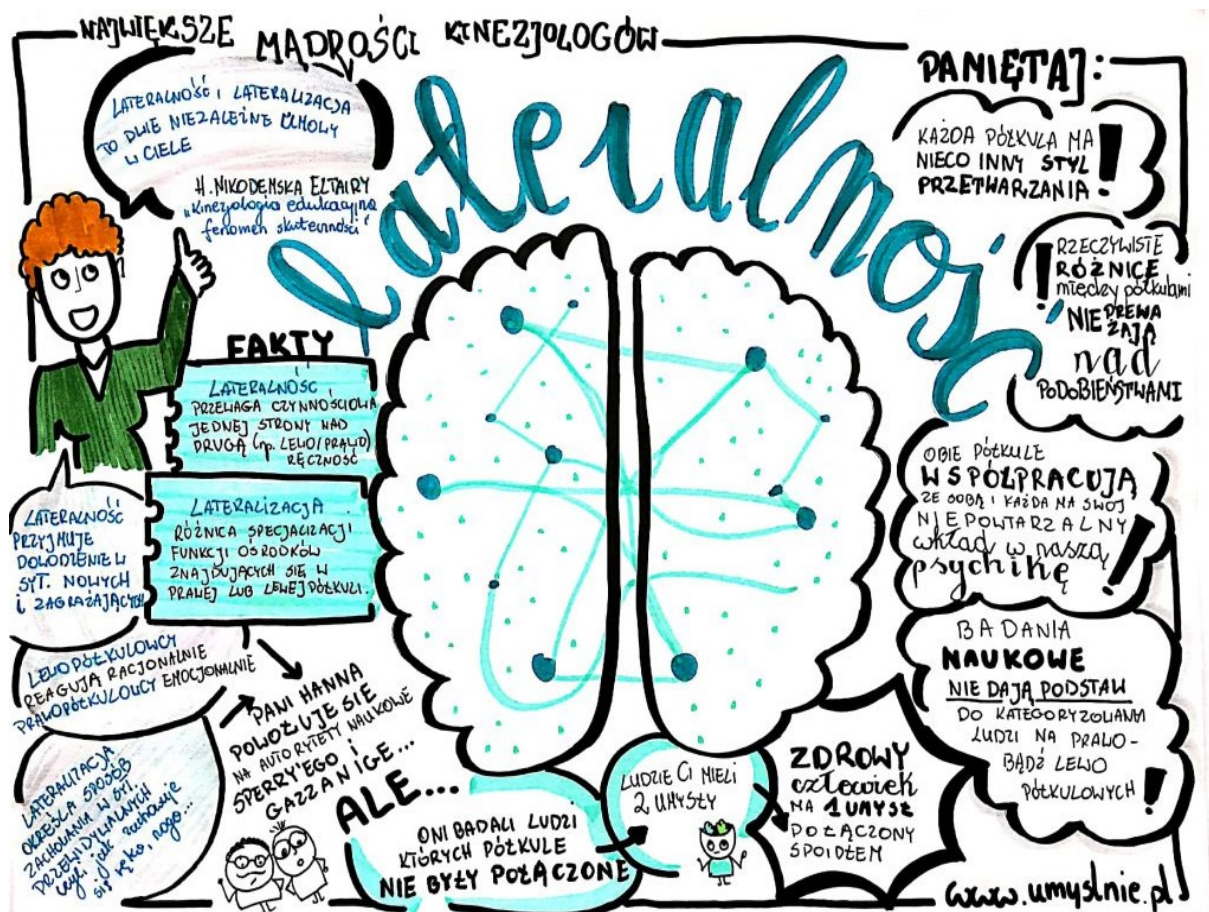
Lateralizacja to wyraźna dominacja jednej ze stron ciała. Lateralizacja zazwyczaj kształtuje się w pierwszych 6 latach życia, toteż dziecko, które idzie do szkoły, ma już wyraźnie ukształtowaną dominację jednej ze strony ciała.

Lateralizacja jednostronna – dominacja jednej ze stron ciała:

- **prawostronna** – dominacja prawej ręki, oka, i nogi
- **lewostronna** – dominuje lewa ręka, noga i lewe oko

Lateralizacja niejednorodna (skrzyżowana) – polega ona na wyraźnej czynnościowej przewadze narządów ruchu i zmysłu, lecz nie po tej samej stronie, a po obu stronach ciała: można więc spotkać dzieci leworęczne, ale prawoočne i prawonożne. Wariantów tego typu jest kilka i jest to lateralizacja ustalona. Lateralizacja skrzyżowana w zakresie ręki i oka powoduje zaburzenia koordynacji wzrokowo-ruchowej. Utrudnia dziecku kontrolę wzrokową pracy ręki. Dzieci te mają trudności w pisaniu.

Lateralizacja nieustalona – brak funkcjonalnej dominacji jednej strony ciała. Jest stanem przejściowym (po 6 roku życia) i świadczy o opóźnieniu procesu lateralizacji lub trwałym, gdy oburęczność utrzymuje się do końca życia. U dzieci tych często występują trudności w nauce.

Deficyty rozwojowe to inaczej dysfunkcje, parcjalne lub fragmentaryczne zaburzenia rozwoju psychomotorycznego; opóźnienie rozwoju psychomotorycznego, wolniejsze tempo rozwoju określonych funkcji.

Parcjalne zaburzenia rozwoju psychomotorycznego obejmują większy obszar czynności. Przykładem jest opóźnienie rozwoju motoryki (zarówno dużej – motoryki całego ciała, jak i małej – motoryki rąk, czynności manualnych) lub też zaburzeń rozwoju mowy – zarówno czynnej – mówienia, jak i biernej – rozumienia.

Fragmentaryczne zaburzenia rozwoju psychomotorycznego obejmują mniejszy obszar czynności. Przykładem jest opóźnienie tylko motoryki rąk (motoryka duża rozwija się bez zakłóceń) lub tylko zaburzenia rozwoju mowy czynnej (dziecko rozumie, co się do niego mówi, mowa bierna rozwija się względnie dobrze).

Duża motoryka – sprawność ruchowa całego ciała. Jest to taki rodzaj aktywności ruchowej jak: chodzenie, bieganie, skakanie, czołganie się, jazda na rowerze, czy też pływanie.

Mała motoryka – sprawność ruchowa rąk w zakresie szybkości ruchów, ich precyzji. Motoryka mała to takie czynności, jak: rysowanie, malowanie, pisanie, ugniatanie czegoś w dłoni, czy rzeźbienie oraz czynności manualne niezbędne podczas samoobsługi jak jedzenie łyżką, zapinanie guzików. Prawidłowy rozwój motoryki małej ma wpływ na dobre opanowanie pisania.

Obniżona sprawność manualna to opóźnienie lub nieprawidłowy rozwój motoryki rąk, objawiający się opóźnieniem rozwoju opanowania ruchów specyficznych dla człowieka, niską sprawnością ruchową w formie małej precyzji drobnych ruchów.

Niski poziom graficzny pisma – trudność w zakresie techniki pisania, podczas pisania widoczny wysiłek i napięcie.

Słownik – zasób słownictwa, adekwatności w definiowaniu pojęć czyli stopień opanowania języka. Dziecko o ubogim słownictwie będzie miało trudności ze zrozumieniem przeczytanych treści czy trudności z konstruowaniem dłuższych wypowiedzi ustnych czy pisemnych.

Zdolność uczenia się na nowym materiale – mierzy zdolność uczenia się nowych umiejętności (uczenia się w sposób mimowolny, nieuświadomiony), za miarę tej zdolności służy tutaj prędkość i dokładność wykonania.

Podstawowe umiejętności arytmetyczne to przeliczanie, dodawanie, odejmowanie, w przypadku starszych dzieci – mnożenie, dzielenie, rozwiązywanie zadań z treścią. Dziecko które ma osłabione podstawowe umiejętności arytmetyczne będzie miało problemy z poprawnym rozwiązaniem zadań matematycznych.

Ćwiczenia na materiale konkretnym – ćwiczenia oparte na obrazkach, przedmiotach np. liczenie na liczydło, liczenie patyczków.

Ćwiczenia na materiale abstrakcyjnym – ćwiczenia oparte na literach, cyfrach, wyrazach i zdaniach oraz symbolach.

Motoryka narządów mowy (poprawność artykulacji) – sprawność ruchowa narządów mowy, która decyduje nie tylko o poprawności wymowy. Precyzyjne ruchy narządów mowy (artykulatorów) uczestniczą mniej lub bardziej świadomie w różnicowaniu głosek i dokonywaniu analizy głoskowej wyrazów (służy temu wypowiedzianie po cichu głosek w czasie zapisywania długiego i złożonego słowa lub podczas odczytywania nowego trudnego wyrazu).

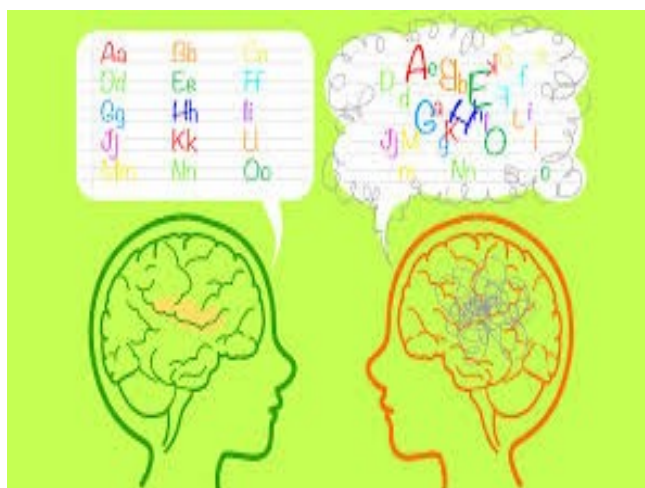
Zaburzenia mowy i myślenia. Objawy: nieprawidłowa wymowa, trudności w kojarzeniu faktów i związków historyjek obrazkowych, zagadek, rebusów.

Zaburzenia rozwoju emocjonalno-uczuciowego. Objawy: nieadekwatne reagowanie na sytuacje, nieumiejętność opanowania emocji, mała samodzielność, lęk, wrażliwość, upośledzona aktywność.

Dysleksja rozwojowa – są to specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu u dzieci o prawidłowym rozwoju umysłowym.

Spowodowane są zaburzeniami niektórych funkcji poznawczych, motorycznych i ich integracji, uwarunkowanymi nieprawidłowym funkcjonowaniem układu nerwowego.

Są to zaburzenia funkcji percepcyjno-motorycznych (sposobu widzenia wzrokowego, słuchowego, motoryki) i ich współdziałania (integracji percepcyjno motorycznej), funkcji językowych, pamięci (wzrokowej, słuchowej, ruchowej), lateralizacji, orientacji w schemacie ciała i przestrzeni.

Dysleksji nie można więc rozpoznać u dzieci:

- z inteligencją niższą niż przeciętna,
- z niepełnosprawnością intelektualną,
- z niedosłuchem i niedowidzeniem,
- po urazach głowy, zapaleniu opon mózgowych, z chorobami neurologicznymi,
- zaniedbanych środowiskowo.
- z niską motywacją do nauki, gdyż może ona stanowić przyczynę trudności w uczeniu się.

Termin “Dysleksja rozwojowa” używany jest dla określenia syndromu zaburzeń (zazwyczaj współwystępujących), do których należą :

- **DYSLEKSJA** – specyficzne trudności w czytaniu;
- **DYSORTOGRAFIA** – specyficzne trudności z opanowaniem poprawnej pisowni (w tym błędy ortograficzne);
- **DYSGRAFIA** – niski poziom graficzny pisma.
- **DYSKALKULIA** – specyficzne trudności w operowaniu liczbami, opanowaniu umiejętności liczenia.

Głęboka dysleksja rozwojowa – są to poważne zaburzenia umiejętności czytania i pisania.

Zatrzymanie się na poziomie elementarnego czytania i nie osiągnięcie poziomu czytania zaawansowanego lub opóźnienie o kilka lat w zakresie umiejętności czytania. Tak poważnym zaburzeniom umiejętności czytania towarzyszą także poważne zaburzenia umiejętności pisania.

Ryzyko dysleksji – u dzieci do 10 roku życia (czyli w klasach I –III) nie diagnozuje się dysleksji rozwojowej, a jedynie dostrzega się objawy, które sygnalizują możliwość wystąpienia specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu.

Błędy specyficzne – błędy typowe, charakterystyczne dla dysleksji rozwojowej, symptomatyczne dla różnych przyczyn ich powstania, zależne od tego, jaka funkcja rozwija się nieprawidłowo (np. dodawanie, podwajanie liter, mylenie liter o podobnych kształtach, czy przestawianie kolejności liter).

Wymagania edukacyjne to oczekiwane osiągnięcia ucznia, sformułowane przez nauczyciela na podstawie realizowanego programu nauczania.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych to zastosowanie takich kryteriów do wymagań edukacyjnych (zarówno w zakresie formy, jak i treści wymagań), które uwzględniają możliwości i ograniczenia ucznia, a więc dysfunkcje oraz mocne strony rozwoju i funkcjonowania dziecka. Podstawowym celem dostosowania wymagań jest wyrównanie szans edukacyjnych uczniów oraz zapobieganie wtórnym problemom emocjonalnym i motywacyjnym.

Dostosowanie wymagań:

- powinno dotyczyć głównie form i metod pracy z uczniem, zdecydowanie rzadziej treści nauczania
- nie może polegać na takiej zmianie treści nauczania, która powoduje obniżanie wymagań wobec uczniów z normą intelektualną
- nie oznacza pomijania haseł programowych, tylko ewentualne realizowanie ich na poziomie wymagań koniecznych lub podstawowych

nie może prowadzić do zejścia poniżej podstawy programowej, a zakres wiedzy i umiejętności powinien dać szansę uczniowi na sprostanie wymaganiom kolejnego etapu edukacyjnego

Terapia pedagogiczna jest to oddziaływanie za pomocą środków pedagogicznych (wychowawczych i dydaktycznych) na przyczyny i przejawy trudności dzieci w uczeniu się, mające na celu eliminowanie niepowodzeń szkolnych oraz ich ujemnych konsekwencji.

Psychoterapia to proces zamierzonego oddziaływania na pacjenta środkami psychologicznymi, którego celem jest: leczenie zaburzeń psychicznych, pomoc w rozwiązywaniu problemów emocjonalnych, pomoc w trudnych sytuacjach życiowych, rozwój osobowości. Psychoterapia może być: indywidualna, grupowa, rodzinna, małżeńska. W zależności od czasu trwania można psychoterapię podzielić na krótkotrwałą (trwającą kilka do kilkunastu spotkań) i długotrwałą (trwającą dłużej np. rok).

Socjoterapia to metoda terapii zajęciowej skierowana do osób, które nie radzą sobie w kontaktach społecznych i mają trudności z funkcjonowaniem w grupie. Objęte nią mogą być osoby w każdym wieku.